

29. januar 2007 kl. 03:30

Fodbold-professoren og anti-amerikanismen

Af: Bent Blom, bbl@berlingske.dk

Andrei S. Markovits dansede af glæde, da Danmark vandt europamesterskabet i 1992. Den fodboldglade Markovits er en af USAs skarpeste hjerner. Hans kommende bog om anti-amerikanismen i Europa er lige i trekanten, hvis man som europæer vil se sig selv kritisk i spejlet. Men tør europæerne det?

Når man slår op på Andrei S. Markovits' hjemmeside, så tror man, at man er kommet ind på en fodboldfanatikers og hundeelskers hjemmeside (www.andymarkovits.com). Hans elskede golden retriever stirrer læseren trofast ind i øjnene, og hans kærlighed til fodbold signaleres med bolde i alle størrelser. Andrei Markovits har sågar skrevet en bog om fodbold og politik med titlen »Offside: Soccer and American Exceptionalism«. En af hans livs bedste dage, skriver han til denne interviewer, hændte i 1992: »Det var en af de lykkeligste i mit liv, da Danmark slog Tyskland i europamesterskabet. Jeg gik helt amok foran TVet og dansede og dansede på hotelværelset i Wien, hvor jeg boede.«

Bag den glade fodbold- og hundeelsker gemmer sig en af de bedste hjerner i USA og en bevægende historie. Markovits er født i Rumænien i 1948 af rumænske jøder, der lige netop reddede sig levende fra nazisternes mordforsøg. Han kom som dreng til USA og fik en universitetsuddannelse med speciale i centraleuropæisk historie og politik. Han er en hyppig gæst på tyske og østrigske universiteter og kommentator i aviser og TV. P.t. arbejder han på et projekt om europæisk anti-amerikanisme, og hans bog om emnet »Uncouth Nation: Why Europe dislikes America« er netop udkommet.

Selv siger han, at han er chokeret, når han rejser rundt i Europa: »Modviljen over for USA er blevet stærkere og mere højlydt overalt i Europa. Følelsen af ubehag over amerikanerne forener europæerne mere end nogen anden følelse.«

I sidste uge på denne plads interviewede jeg den amerikanske professor Robert Keohane, der også er bogaktuel med et værk om anti-amerikanisme. Keohane udtrykte optimisme, idet han mente, at anti-amerikanisme ikke stak dybt og skyldtes Irak-krigen og Bush-regeringen. Robert Keohane gav udtryk for, med baggrund i en række opinionsundersøgelser, at denne anti-amerikanisme såmænd vil forsvinde, hvis blot USA skifter politisk kurs. Hvordan stiller Markovits sig til den vurdering?

»Jeg tror ikke meget på den. Keohanes undersøgelse baserer sig hovedsagelig på et problematisk kildegrundlag, nemlig opinionsundersøgelser. Hvad han ikke får med er det historiske perspektiv og det forhold, at anti-amerikanismen har manifesteret sig i Europa gang på gang i historien med nogenlunde de samme særtræk, som vi nu ser.«

Hvilke særtræk taler du om?

Fakta

ANDREI S. MARKOVITS

er professor ved Michigan Universitet. Han har skrevet en lang række bøger ikke mindst om tysk historie. Blandt mange hædersbevisninger har han modtaget Wiens prestigøse »Theresianische Akademie«.

»Der har i århundreder været en anti-amerikanisme, der viste sig ved en uvilje mod dette »primitive« kontinent. Men hvor det tidligere var begrænset til specielle intellektuelle eller nationalistiske kredse, så er det nu blevet en integreret del af Europa fra Stockholm til Rom og fra den intellektuelle elite til de brede masser. Der er i mine øjne ingen tvivl om, at selv om Bush-regeringen har gjort mange ting galt, så har denne anti-amerikanisme rod i dybereliggende årsager, som ikke kun handler om Irak-krigen og Bush-regeringen. Anti-Bush bevægelsen er blot toppen af isbjerget af en massiv anti-amerikanisme, der gennemsyrrer hele det europæiske kontinent.«

Men igen, hvordan ytrer denne uvilje sig specielt?

»Den påstår, at USA moralsk er hyklerisk. USA har dødsstraf, og kristne fundamentalister spiller en stor rolle i samfundet. Dertil begår USA handlinger som i Abu Ghraib, der karakteriserer landet i europæernes øjne. Europæerne har derimod ikke dødsstraf, er gennemsekulariserede og torturerer ikke fanger. USA skulle også være et liberalt helvede med en fri kapitalisme, der efterlader fattige til deres egen skæbne, hvorimod de europæiske lande portrætteres som medfølelse velfærdsstater, der tager hånd om de svage. Og endelig beskrives USA som kulturelt primitivt og europæerne som forfinede. Alt dette er fordomme og jalousi, men vi finder nu disse stærke følelser overalt i Europa.«

Markovits kender sit Europa. Han har rejst kontinentet tyndt lige siden 1960, selvom han dog aldrig har været i Danmark, hvilket han er ked af. I 1970'erne under Vietnam-krigen var der også en intens uvilje mod USA, så ser Markovits egentlig nogen forskel mellem dengang og nu?

»Det er sandt, at der dengang specielt i venstreorienterede kredse var en ekstrem uvilje mod USA, men aldrig har vi set et lignende fjendskab som nu. Og fjendtligheden synes at sprede sig på tværs af generationer og politiske skel. Konservativer bedstemødre, gaullister og finske socialdemokrater har taget hinanden i hænderne og synger med på anti-amerikanismens kor. Den følelsesprægede totale afvisning af USAs moralske ret efter Abu Ghraib og lignende sager hviler på en dybereliggende afsky for Amerika, for skulle dette Europa, som USA har reddet så mange gange ud af suppedasen, virkelig være berettiget til moralsk forargelse?«

Hvad mener du?

»Det er de afskyelige totalitære ideologiers fødested. Det er et kontinent, der ikke har kunnet klare sine egne problemer som i eks-Jugoslavien og som lukrerer på amerikansk indblanding og beskyttelse. Og nu ikke engang kan stå sammen om egne værdier over for islamismen.«

Og dér ser du på de lange historiske linier for at forklare afskyen og uviljen?

»Ja, for lige siden Den Amerikanske Revolution i 1770'erne har Europa set skævt og skinsygt på denne storebror, som de foragtede for sin primitivitet. Uviljen er efter 2001 blevet til et fjendskab i visse kredse. Fra at være en følelse, som dyrkedes i perifere dele af samfundene og ikke mindst blandt intellektuelle i de radikale politiske grupperinger, så er den nu blevet en del af mainstream. Og drivkraften er ikke kun, hvad USA faktisk gør, men hvad europæerne tror, USA står for.«

Man har studeret anti-semitismen i Europa som et særligt fænomen, der forenede folk på tværs af landegrænser, classeskel og politiske opfattelser. Er vi derhenne, hvor vi skal se anti-amerikanismen på lignende måde?

»I dag er anti-amerikanismen i Europa en fordom, som eksisterer sideløbende med andre politiske

strømninger og forstærkes af dem. Således er sympatien for dem, som europæerne anser for de svage, en af disse strømninger. Altså sympatien for undertrykte og fattige i den globaliserede verden sammenknyttes med fjendskabet til USA, der betragtes som udbytter og symbol for globaliseringen og liberaliseringen. Hvor fordomme mod andre grupper er blevet socialt uacceptable, så er anti-amerikanismen blevet en acceptabel fordom, ja mere end det. Giver du udtryk for afsky for USA, er det adgangsbillet til europæisk kultur - for at omskrive Heinrich Heine.«

Du har skrevet, at anti-amerikanismen følges tæt af stærke anti-israelske strømninger?

»I Europa er synet på Israel overdimensioneret kritisk. Dels fordi Israel er politisk nært forbundet med USA, dels fordi Israel anses for den stærke magt over for de svage. Netop fordi Israel er en jødisk stat og fordi Europa har et traumatiseret forhold til sine handlinger over for jøderne, bliver forholdet til Israel ekstra betændt. Hvad vi ser i dag i Europa er en ny antisemitisme, der giver sig udtryk i en disproportional kritik af Israel, og som er kædet nært sammen med anti-amerikanisme.«

Er det ikke blot den sædvanlige jødiske skræk og uvilje mod kritik af Israel?

»Man skal være naiv og blind for ikke at se, hvordan ekstremt anti-israelske følelser kommer til udtryk i Europa. Undersøgelser viser, at europæerne mener, at Israel er en større trussel for verdensfreden end stort set alt andet.«

Man skal vel passe på med ikke at forveksle kritik med fjendtlige holdninger?

»Jamen selvfølgelig, men vi er for længst kommet ud over det punkt, hvor vi kunne tale om rimelig kritik.«

Er problemet også, at kritikken ikke følges op af en selvkritik i det offentlige rum i Europa?

»Det er lige præcis en af mine pointer. Der er meget lidt selvrefleksion i Europa. Læser man europæiske aviser, og det gør jeg, så vil man se, at USA- kritikken er massiv og non-stop, men at der findes meget lidt europæisk selvkritik, hvilket er et sygdomstegn. Europæerne har trukket en linie i sandet over for USA og bevæger sig hastigt væk fra det amerikanske kontinent.«

Tror du, at denne anti-amerikanisme er så stærk nu, at den er blevet en politisk massebevægelse, der kan forme Europas identitet og politik?

»Endnu er vi ikke kommet så langt, men det kan ske, hvis anti-amerikanismen fortsætter med at forstærkes. I dag er det blevet svært for seriøse opinionsdannere og politikere at træde op imod denne primitive anti-amerikanisme, som har listet sig ind overalt. Man skal jo ligefrem have mod til i sociale eller politiske sammenhænge at sige fra, og allerede derved viser den overhængende fare sig. Men Europa kan nå at skifte spor og meget afhænger af EUs politiske bestræbelser. Anti-amerikanismen er blevet en integreret del af den europæiske identitetsbestræbelse og en nøglefaktor for at mobilisere en europæisk identitet.«

Kan man forestille sig, at anti-amerikanismen vil formindskes af konkrete politiske hændelser?

»Jeg tvivler. Selv en sejr i Irak eller en sort demokratisk præsident vil næppe stoppe den. Måske en terrorhandling som bombningen af Eiffeltårnet og tusindvis af døde for en stund vil sætte en stopper for Europas fordomme og politiske frelstthed, men faktisk tvivler jeg.«

Erhvervsnyheder med perspektiv

– direkte i indbakken

Gratis nyhedsbrev fra
Berlingske Nyhedsmagasin

TILMELD HER!

